

ФОРМУВАННЯ МОТИВІВ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ

А Розглянуті методи та прийоми формування у студентів суспільно-гуманітарного профілю мотивів застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання: цілепокладання; створення ситуацій зацікавлення, успіху, вибору; використання ігрових технологій; провокування ситуації порівняння; сумісний зі студентами аналіз застосування ІКТ на занятті.

Ключові слова: мотив; цілепокладання; ситуація зацікавлення; ситуація успіху; ігрові технології; ситуація порівняння; сумісний аналіз

Актуальність проблеми формування мотивів застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчанні зумовлена збільшенням практичного й наукового інтересу до їхнього використання в навчальному процесі вищої школи.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій засвідчив, що мотивація розглядається в науковій психолого-педагогічній літературі як необхідна умова реалізації мети навчальної діяльності. За А. Коломієць [5, с. 8], мотивація є інтегрованим комплексом, системою пов'язаних між собою і підпорядкованих мотивів діяльності особистості. На думку Ю. Вінника [1, с. 238], формування мотивів є процесом, спрямованим на їхній розвиток і вдосконалення, що відбувається під час багаторазового застосування на практиці, перевірки й корекції. Багатоаспектність можливостей у навчанні пояснює увагу дослідників до ІКТ, зв'язок із мотивацією яких у наукових доробках розглядається у двох основних напрямках:

1. ІКТ як засіб формування мотивації (М. Лук'янова, І. Шенченко та ін.).

2. Формування мотивації до застосування ІКТ у навчальній/ або професійній діяльності. Так, О. Гавриленко [2, с. 52] виділяє чотири стратегії поступового опанування студентами вмінь і навичок роботи з ІКТ, а також розвитку потреб у їхньому використанні, а саме: 1) використання готових дидактичних засобів; 2) розробка та використання частково власних дидактичних матеріалів; 3) розробка та впровадження студентами сценаріїв занять, власних локальних технологій, окремих тем; 4) розробка чи вибір технології навчання іноземних мов і створення програми її реалізації.

Ми зосереджуємо увагу на *виділенні не вирішеної раніше частини загальної проблеми*, пов'язаної з недостатнім дослідженням питання формування в студентів суспільно-гуманітарного профілю мотивів застосування ІКТ у процесі навчання. Тому *метою статті* є аналіз методів і прийомів формування у студентів суспільно-гуманітарного профілю мотивів застосування ІКТ у процесі навчання.

Викладення основного матеріалу вважаємо за необхідне розпочати з визначення мотиву, який є спонуканням до виконання певної дії чи здійснення вчинку. Як продукт мотивації він може бути спричинений як внутрішніми, так і зовнішніми мотиваторами, що є психологічними факторами (утвореннями), що беруть участь у конкретному мотиваційному процесі й зумовлюють прийняття особистістю рішення [4, с. 85].

Висока позитивна мотивація відіграє роль компенсаторного фактора у випадку недостатньо високого рівня сформованості спеціальних знань, умінь і навичок або спеціальних здібностей [3, с. 48]. Отже, формування мотивів застосування ІКТ у процесі навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю є важливою дидактичною умовою, реалізація якої полягає у формуванні таких мотивів, що включають у себе як інтерес і позитивне ставлення до застосування ІКТ у навчанні, так і потреби до цього процесу, ціннісні установки на нього.

Формування в студентів I-IV, V-VI курсів історичного факультету ХНПУ імені Г.С. Сковороди мотивів застосування ІКТ у процесі навчання відбувалося за допомогою таких методів і прийомів:

1. **Цілепокладання**, що передбачає визначення найближчої (виконання завдання на конкретному навчальному занятті), проміжної (застосування під час виступу на занятті, конференції, захисті, курсової/дипломної роботи, на педагогічній практиці), перспективної (застосування в майбутній професійній діяльності, у життєвих ситуаціях, пов'язаних із працевлаштуванням) цілей:

– Виконання дозволить отримати відповідь на запитання...

– Це ігрове завдання online сприятиме швидкому запам'ятовуванню понять, дат, персоналій теми.

– Цей електронний ресурс Ви можете використовувати як супровід під час виступу на ...

– Сервіс ... стане Вам у нагоді під час педагогічної практики.

– Сервіс.. допоможе Вам швидко та якісно створити ди-

дактичний матеріал до уроку під час практики.

– Надійно захистить Ваші нотатки хмарний сервіс Keer, які не зникнуть у випадку виникнення проблем з операційною системою.

– Сервіс ... допоможе Вам вигідно презентувати себе перед майбутнім роботодавцем.

– Якщо ви не встигнете висловити свою точку зору на проблему, яка буде розглядатися на семінарі, Ви зможете залишити коментар на блозі викладача.

2. *Створення ситуації зацікавлення*, що полягає:

а) у демонстрації ОП ІКТ (відповідно до цілей навчального заняття) та програмних засобів для їх створення;

б) у словесному заохоченні як прямому, так і прихованому, що супроводжує демонстрацію.

Так, ознайомлення студентів-третьокурсників із планом проведення семінарського заняття за темою «Китай у другій половині XIX століття» з навчальної дисципліни «Нова історія країн Азії та Африки (XVII – початок XX століття)» відбулося за допомогою сервісу Pictochart. Після чого викладач запитав:

– А чи Вам відомо, що бізнес-компанії використовують сервіс Pictochart для створення власної реклами в мережі Інтернет?

На цьому ж навчальному занятті студентам було запропоновано дати визначення поняттям, зашифрованих у реbusах. Після виконання завдання майбутнім учителям історії було поставлено запитання:

– Скільки, на Вашу думку, часу потребує створення подібного електронного ресурсу?

– Як Ви думаєте, чи цікаво буде учням, якщо Ви представите навчальний матеріал таким чином?

3. *Створення ситуації успіху*: включення студентів у виконання навчальних завдань, які потребують застосування ІКТ, та забезпечення їх методичного й емоційного супроводу.

4. *Створення ситуації вибору*: можливість вибору способу виконання навчального завдання.

5. *Використання ігрових технологій*, що, сприяючи реалізації дидактичної мети, забезпечують емоційний компонент навчальної діяльності.

Необхідно зазначити, що студенти по-різному поставилися до виконання інтерактивних вправ, створених за допомогою сервісу LearningApps.org, – від прямого заперечення до цілковитого схвалення:

«За допомогою ігор краще запам'ятовується інформація» (К. Д., 11 гр.); «Це несерйозно» (Ш. А., 11 гр.); «Це вже щось нове» (Л. Д., 11 гр.); «Погано, що не ставлять оцінки» Т. О., 21 гр.); «Це для мене щось нове й цікаве» (В. В., 21 гр.); «Нецікаво» (О. В., 21 гр.); «Це потрібно для майбутньої роботи» (П. В., 21 гр.); «Цікаво й незвично» (С. О., 31 гр.); «Це цікавіше, аніж просто писати на аркуші» (Ц. О., 31 гр.); «Це цікавіше, аніж традиційне опитування» (С. М., гр. 31); «Економить час на запам'ятовування» (П. Б., 51 гр.); «Я люблю ігри on-line» (П. В., 51 гр.).

Отже, студенти історичного факультету переважно позитивно сприймають застосування LearningApps.org. Основ-

ними мотивами виконання ними інтерактивних ігрових вправ за допомогою цього сервісу є: 1) інтерес до ІКТ загалом та інтерес до ігрової діяльності зокрема; 2) покращення навчання (зручний прийом запам'ятовування); 3) можливість використання в майбутній професійній діяльності.

6. *Провокування ситуації порівняння*: включення студентів у виконання завдань традиційним способом і демонстрація продукту, отриманого за допомогою засобів ІКТ.

При вивченні «Історії Стародавнього Сходу» на одному із семінарських занять студентам-першокурсникам було запропоновано скласти інтелект-карту Мідійського царства у VIII–VI ст. до н. е. Після виконання завдання й демонстрації роботи, здійсненої за допомогою сервісу Google.it, пропонувалося визначити переваги кожного зі способів створення інтелект-карти.

На думку окремих студентів, створення цього інтелектуального продукту за допомогою паперу й олівців дозволяє більшою мірою проявити власну індивідуальність, оскільки асоціативні малюнки є авторськими й не схожими на інші, тоді як при застосуванні Google.it або іншого подібного сервісу використовуються переважно чужі, які можна знайти в Інтернет-мережі. Серед переваг створення інтелект-карт за допомогою мережних сервісів ІКТ студенти назвали: 1) швидкість виконання; 2) зручність зберігання інформації (у «хмарах»); 3) доступність (за допомогою смартфона скористатися ресурсом можна у будь-якому місці й у будь-який час); 4) розширений діапазон візуалізації.

Студенти дійшли висновку, що сервіс Google.it може бути корисним у навчанні (складання міні-конспекту, складання плану написання реферату, курсової роботи тощо), під час педагогічної практики та у майбутній професійній діяльності, наприклад, як швидкий засіб створення креативної наочності для уроку, а також у повсякденному житті (складання плану вирішення особистої проблеми, творчого плану).

7. *Сумісний зі студентами аналіз застосування ІКТ на навчальному занятті*.

– Продовжіть речення «Без застосування ІКТ семінарське заняття...».

– Оцініть із позиції майбутнього вчителя доцільність застосування ІКТ на навчальному занятті. Свою відповідь розпочніть словами «Застосування ІКТ на семінарському занятті було необхідно (потрібно), тому що...», «Виконання завдання із застосуванням ІКТ сприяло...»

– Оцініть за п'ятибальною шкалою навчальні завдання на семінарському занятті, під час яких застосовувалися засоби ІКТ.

Зокрема після проведення семінару з навчальної дисципліни «Історія Стародавнього Сходу» на тему «Мала Азія. Хеттська держава» студентам було запропоновано оцінити ефективність навчальних завдань із застосуванням ІКТ від 0 до 5 балів за такими критеріями: 1) краще засвоєння навчального матеріалу; 2) інтелектуальний розвиток; 3) пізнавальний інтерес; 4) орієнтація на майбутню професійну діяльність; 5) цікаве для виконавців.

Результати оцінювання проілюстровано на рис. 1:

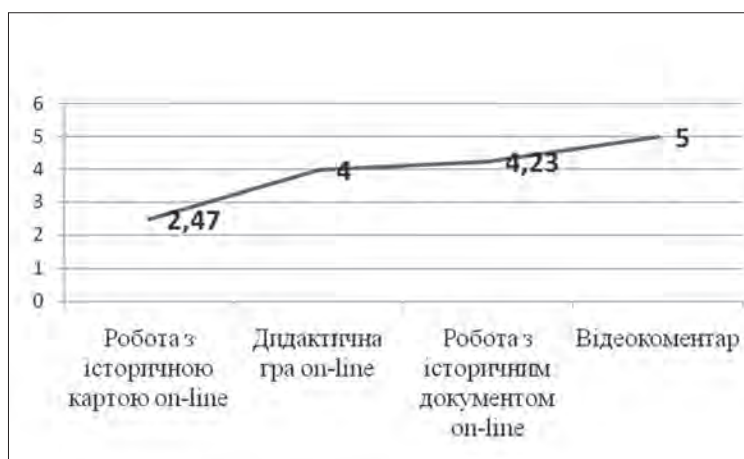

Рис. 1. Оцінка студентами ефективності навчальних завдань

Як наочно ілюструє шкала оцінювання, найнижчий бал студенти поставили завданню, де передбачалася робота з історичною картою online (2,47 б.), найвищий – побудові відеокоментаря за допомогою власного смартфона (5 б.).

Робота з історичною картою передбачала аналіз географії ймовірного поширення хеттської мови. Оцінювання роботи з історичною картою online студентами вагалось від 1 до 4 балів. Студенти не заперечували, що робота з історичною картою є необхідною на заняттях з історичних дисциплін, однак, на їх погляд, працювати з паперовою картою більш звично. У той же час вони відзначили, що перевагою електронної карти над паперовою є зручність у користуванні: можна збільшити масштаб історичної карти, краще роздивитися окремих її фрагмент.

Обмінюючись враженнями про дидактичну гру online «Царі Давньохеттського періоду», окремі студенти зізналися в тому, що не зовсім зрозуміли сутність завдання. Водночас, на думку більшості з них, подібні вправи сприяють кращому запам'ятовуванню навчальної інформації.

При оцінюванні роботи з історичним документом online, яка полягала в ознайомленні зі змістом хеттських законів та їх аналізуванні, студенти одноголосно відзначили пізнавально-розвивальний характер навчального завдання. За їхнім висловом, виконання його в такий спосіб є зручнішим, оскільки це позбавляє їх від необхідності друкувати тексти для семінарського заняття.

Найцікавішим для студентів, як продемонструвало їхнє оцінювання, було фільмування свого відеокоментаря одного з хеттських законів за допомогою власного смартфона.

Як ми переконалися, студенти віддають перевагу тим навчальним завданням, які є для них цікавими й новими, а також не можуть бути замінені аналогічними традиційними.

Результати дослідження підтвердили нашу гіпотезу, що формування мотивів є важливою дидактичною умо-

вою застосування ІКТ у процесі навчання студентів суспільно-гуманітарного профілю.

Необхідність формування мотивів застосування ІКТ у процесі навчальної діяльності підтверджує також аналіз відповідей студентів I–IV курсів історичного факультету ХНПУ імені Г. С. Сковороди, отриманих під час проведення анкетування. Відповідно до його результатів, хотіли б дізнатися більше про дидактичні можливості ІКТ 63% респондентів, не хотіли б – 12% з опитуваних. Водночас 25% учасників анкетування не дали однозначної відповіді, обравши варіант «Інше» та прокоментувавши, що вони не знають, що таке «дидактичні можливості ІКТ». Результати анкетування проілюстровано на рис. 2.

Анкетування студентів V–VI курсів виявило, що хотіли б дізнатися про дидактичні можливості ІКТ 98% респондентів, не хотіли б – 2% (рис. 3).

Вищий відсоток умотивованості магістрів до опанування ІКТ порівняно з відсотком умотивованості студентів бакалаврату почасти можна пояснити тим, що в студентів V–VI курсів досвід застосування ІКТ у навчанні є більшим, а тому їхнє уявлення про практичну цінність ІКТ є ширшим.

Висновки. На наше переконання, застосування ІКТ у навчанні має бути вмотивованим як із боку викладачів, так і з боку студентів. Ключовою фігурою освітнього процесу є студент, і тільки від нього залежить успіх будь-якої ідеї викладача, якою багатообіцяючою вона не була б. Сформованість у студентів мотивів застосування ІКТ спонукатиме не лише до застосування в навчанні, але й до самостійного вивчення їхніх дидактичних можливостей.

Перспективи подальших розвідок полягають у розробленні навчальних завдань, орієнтованих на застосування ІКТ у навчанні студентами суспільно-гуманітарного профілю.

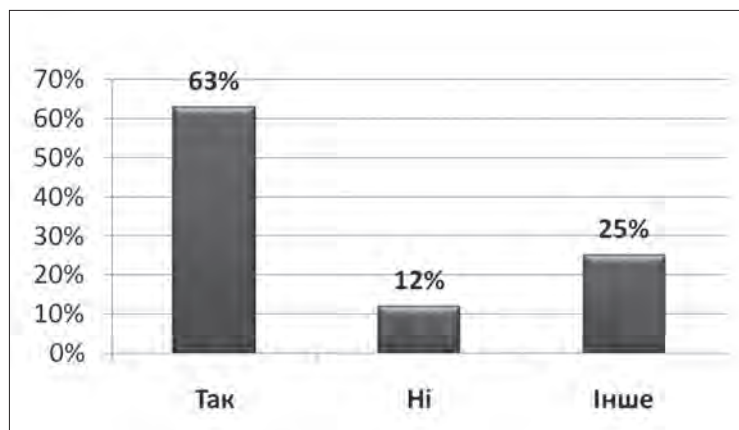

Рис. 2. Умотивованість студентів I–IV курсів ХНПУ імені Г.С. Сковороди до опанування дидактичних можливостей ІКТ

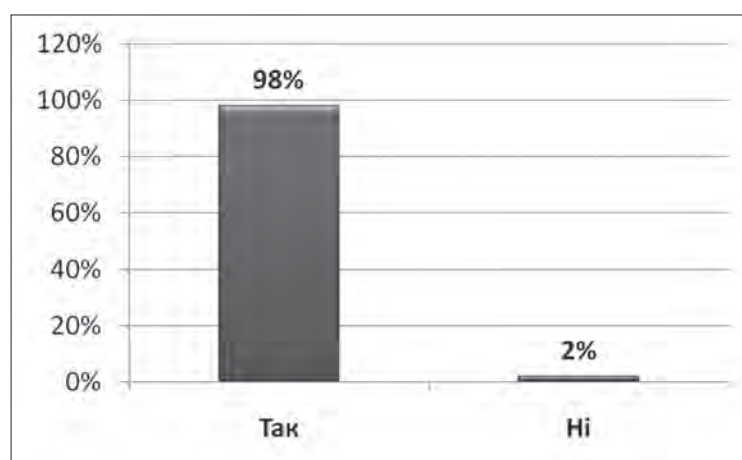

Рис. 3. Умотивованість студентів V–VI курсів ХНПУ імені Г.С. Сковороди до опанування дидактичних можливостей ІКТ

📖 Список використаних джерел

1. Вінник Ю. Формування мотивів. Вісник Львів. ун-ту. Сер.: Філософ. наук. 2009. Вип. 12. С. 235–235. URL : <https://goo.gl/3FtNUw>
2. Гавриленко О. Формування мотивації до професійної діяльності з застосуванням ІКТ. Наукові записки. 2012. Вип. 109. С. 50–57.
3. Дейниченко Г. В. Підготовка студентів природничо-математичних спеціальностей до технічного конструювання у вищих педагогічних навчальних закладах: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09. Харків. 2008. 207 с.
4. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы. Санкт-Петербург: Питер, 2002. 512 с.
5. Коломієць А. А. Формування мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів технічних спеціальностей засобами історіографії : автореф. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04. Вінниця. 2011. 22 с.
6. Психологу для роботи. Діагностичні методики : зб. / уклад. : М. В. Лемак, В. Ю. Петрище. Ужгород : Вид-во Олександра Гаркуші. 2012. 615 с.

Дата надходження до редакції
авторського оригіналу: 23.01.2018

А **Майнаєв Ф. Я. Формирование мотивов применения информационно-коммуникационных технологий в процессе обучения.**
Рассмотрены методы и приёмы формирования у студентов общественно-гуманитарного профиля мотивов применения информационно-коммуникационных технологий в процессе обучения: целеполагание; создание ситуаций заинтересованности, успеха, выбора; использование игровых технологий; провоцирование ситуации сравнения; совместный со студентами анализ применения ИКТ на занятии.

Ключевые слова: мотив; целеполагание; ситуация заинтересованности; ситуация успеха; игровые технологии; ситуация сравнения; совместный анализ

Mainaev F. Ya. Formation of motives of information and communication technologies usage in the process of training.

S The paper considers the methods and techniques of forming social and humanities students motives on information and communication technologies usage in the process of study: goal-setting; creation of situations of interest, success, choice; gaming technologies; provocation of comparison situations; analysis of ICT application in the classroom.

Key words: motive; goal-setting; situation of interest; the situation of success; gaming technologies; comparison situation; compatible analysis